

Peeda jõe-Idaoja hoiuala kaitsekorralduskava

Keskkonnaamet

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1 PEEDA JÕE-IDAJOJA HOIUALA ÜLDISELOOMUSTUS	4
1.1 ÕIGUSLIK ALUS	4
1.2 KAITSE-EESMÄRK	6
1.3 KEHTIV KAITSEKORD	6
1.4 MAAKASUTUS JA -OMAND	8
1.5 LOODUSLIKUD TINGIMUSED	9
1.5.1 <i>Peeda jõe iseloomustus</i>	9
1.5.2 <i>Idaoja iseloomustus</i>	10
1.6 ELUSTIK	10
1.7 HUVIGRUPID	11
2 KAITSEVÄÄRTUSED	13
2.1 JÕGI JA OJA KUI MAASTIKUELEMENDID	13
2.2 ELUPAIGAD: MAGEVEEKOGUD – JÕED JA OJAD (3260)	13
2.3 IMETAJAD, LINNUD, KAHEPAIKSED JA SELGROOTUD	13
2.4 KALAD	13
3 KAITSEKORRALDUSE EESMÄRGID, KAITSEVÄÄRTUSI OHUSTAVAD TEGURID JA VAJALIKUD TEGEVUSED	15
3.1 KAITSEKORRALDUSE EESMÄRGID	15
3.2 KAITSEVÄÄRTUSI OHUSTAVAD TEGURID	15
3.2.1 <i>Olemasolevad ohutegurid</i>	15
3.2.2 <i>Potentsiaalsed ohutegurid</i>	16
3.3 TEGEVUSED KAITSE-EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS JA KAITSEVÄÄRTUSTE SÄILIMISEKS	17
4 TEGEVUSKAVA	20
4.1 TEGEVUSTE PLANEERIMINE	20
4.1.1 <i>Teadustööd ja seire</i>	20
4.1.2 <i>Tähistamine</i>	20
4.1.3 <i>Kaitse-eesmärkidega seotud kaitsekorralduslikud tööd</i>	20
4.1.4 <i>Hoiuala valitsemine</i>	21
4.1.5 <i>Järelevalve</i>	24
4.1.6 <i>Kaitsekorralduskava uuendamine</i>	24
4.2 TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	24
LISAD	25

SISSEJUHATUS

Peeda jõe–Idaoja hoiuala paikneb Tartu maakonnas Kambja vallas (lisa 3). Hoiuala hõlmab Peeda jõe kesk- ja alamjooksu alates Veski maaüksusel paiknenud endisest paisust (praeguseks säilinud purdest) kuni suubumiseni Porijõkke ning Idaoja alamjooksu alates Saia maaüksuse truubist kuni suubumiseni Peeda jõkke. Hoiuala moodustati Euroopa nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) – kaitseks.

Vastavalt looduskaitseadusele tuleb kõigile hoiualadele koostada kaitsekorralduskava, mille ülesanne on anda ülevaade hoiualal paiknevatest väärtustest, püstitada eesmärgid nende väärtuste kaitsmiseks, määratleda neid väärtusi mõjutavad tegurid ning planeerida tegevused tagamaks nende väärtuste säilimist. Lisaks tuleb määratleda kriteeriumid, mille alusel on võimalik otsustada väärtuste säilimise üle.

Peeda jõe–Idaoja hoiuala kaitsekorralduskava koostati 2007. aastal Riikliku Looduskaitsekeskuse Jõgeva–Tartu regiooni tellimisel ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse finantseerimisel Raul Pihu poolt. Kava ajakohastas 2010. aastal Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni vee-elustiku spetsialist Aimar Rakko ja selle avalik arutelu toimus Kambja Vallavalitsuses 17.03.2010.

Kaitsekorralduskava koostajad avaldavad tänu nõuannete ja abi eest ihtüoloog Rein Järveküljele, Kambja vallavanem Ivar Tedremale, Kambja valla keskkonnanõunik Taivo Prantsile ning Keskkonnaameti spetsialistidele Marica-Maris Pajule ja Eike Vunkile.

1 PEEDA JÕE-IDAHOJA HOIUALA ÜLDISELOOMUSTUS

1.1 ÕIGUSLIK ALUS

Peeda jõe–Idaoja hoiuala moodustati Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. aasta määrusega nr 129 „Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas”. Hoiuala moodustamise eesmärk on Euroopa nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) – kaitse.

Hoiuala valitseja on Keskkonnaamet.

Peeda jõgi Suure-Kambja paisust kuni suubumiseni Porijõkke ja Idaoja hoiuala ulatuses kuulub Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (keskkonnaministri 15. juuni 2004. a. määrus nr 73). Nimistusse kuuluv ala paikneb tervikuna hoiualal, lisaks sellele hõlmab hoiuala ka Peeda jõe lõigu Veski maaüksuse endise paisu kohast kuni Suure-Kambja paisjärveni (lisa 3).

Hoiuala piirneb veepeegliga. Samas tuleb lisaks hoiualal toimuvale arvestada ka selle läheduses (mõjualal) planeeritavate tegevustega, mis võivad kahjustada kaitstavaid liike ja elupaiku. Seetõttu tuleb hoiualaga arvestada tegelikust piirist märksa laiemal alal. Sõltuvalt tegevusest tuleb Keskkonnaametilt taotleda nõusolek või esitada vormikohane teatis.

Peamine juriidiline dokument, millest hoiuala valitseja oma töös juhindub, on Peeda jõe–Idaoja kaitsekorralduskava, mis planeerib tegevused hoiualal paiknevate väärtuste kaitseks. Käesolev kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2011-2020.

Peamised seadused, millest hoiualal tegevusi planeerides tuleb lähtuda:

1. **Looduskaitseseadus**, mille järgi on hoiualad määratletud looduskaitseobjektina. Looduskaitseseaduse § 25 lõige 1 määratleb kohustuse koostada kaitsealade, välja arvatud arboreetumite ja puistute, ning hoiualade kaitse korraldamiseks kaitsekorralduskavad, millest selguvad olulised keskkonnategurid ja nende mõju loodusobjektile; kaitse eesmärgid, nende saavutamiseks vajalikud tööd, tööde tegemise eelisjärjestus, ajakava ning maht; kava elluviimiseks vajalik eelarve. Lisaks reguleeritakse selle seadusega ka veekogude ranna- ja kaldaökosüsteemide kaitset ja kasutamist.
2. **Planeerimisseadus**, mis reguleerib riigi, kohalike omavalitsuste ja teiste institutsioonide ning isikute vahelisi suhteid planeeringute koostamisel.
3. **Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus**, mis sätestab kavandatava tegevuse eeldatava keskkonnamõju hindamise õiguslikud alused ja korra.
4. **Kalapüügiseadus**, mis on suunatud kala- ja veetaimevarude jätkusuutliku kasutamise tagamisele lähtuvalt kohuseteadliku kalanduse põhimõtetest. Konkreetset nõuded kalapüügiks on kehtestatud kalapüügieeskirjaga.
5. **Keskkonnajärelevalve seadus**, mis kehtestab keskkonnajärelevalvet teostavate isikute ning asutuste õigused ja kohustused ning järelevalvetoimingute korra.
6. **Säästva arengu seadus**, mis käsitleb bioloogilise mitmekesisuse säilitamise tagamist.
7. **Veeseadus**, mis reguleerib vee kasutamist ja kaitset, maaomanike ja veekasutajate vahelisi suhteid.
8. **Asjaõiguse seadus**, mis reguleerib eramaal liikumise korda.

Riiklikud strateegiad ja arengukavad, millega hoiuala tegevusi planeerides tuleb arvestada:

1. **Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2010** (2005), mis seab eesmärgiks maastike ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse.
2. **Bioloogilise mitmekesisuse kaitse strateegia ja tegevuskava** (1999), mille eesmärgiks on planeerida riiklikul tasemel bioloogilise mitmekesisuse kaitset ja säästlikku kasutust.
3. **Eesti looduskaitse arengukava aastani 2035** (2006), mis sätestab Eesti looduskaitse arengusuunad ja tegevused selle saavutamiseks aastani 2035.
4. **Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21”**, mille peasihiks on ühendada üleilmsest konkurentsist tulenev edukusenõue säästva arengu põhimõtete ning Eesti traditsiooniliste väärtuste ja omanäolise kultuuriruumi säilitamisega.
5. **Harrastuskalapüügi arengukava aastateks 2010–2013**, millega määratletakse aastateks 2010–2013 (perspektiiviga kuni 2018) harrastuskalapüügi arengusuunad ning prioriteetsed tegevused.

Rahvusvahelised konventsioonid, kokkulepped ja programmid, millega Eesti on ühinenud:

1. **Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon (1992)**, mis võeti vastu Rio de Janeiro ja mille Eesti ratifitseeris 11. mail 1994. Põhiliselt käsitleb see bioloogilise mitmekesisuse kaitset kõige üldisemal tasemel.
2. **Arhusi konventsioon (1998)** – ÜRO konventsioon keskkonnateabe kättesaadavuse ja keskkonnanõu otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise kohta avati allakirjutamiseks 25. juunil 1998. aastal keskkonnaministrite 4. konverentsil Taanis Århusis. Eesti kirjutas konventsioonile alla 25. juunil 1998. a. ja ratifitseeris konventsiooni 6. juunil 2001. aastal. Konventsioon seab liitunud riikidele kohustuse tagada üldsuse esindajatele laiaulatuslik, lihtne ja tõhus juurdepääs teabele, otsustamisprotsessile ja õigusemõistmisele keskkonnaval.
3. **EL loodusdirektiiv (1992)**, mille ülesandeks on anda panus bioloogilise mitmekesisuse kaitseks, kaitstes looduslikke elupaiku ja liike Euroopa aladel ja liikmesriikides. Selle tagamiseks tuleb luua üle-euroopaline ökoloogiline hoiualade võrgustik – Natura 2000. See võrgustik peaks koosnema erilise kaitsega aladest, kus leidub looduslikke elupaiku. Natura 2000 ökoloogiline hoiualade võrgustik luuakse Eestisse riikliku programmi Eesti Natura 2000 abil, mis on kinnitatud aastateks 2000–2007. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. aasta korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” punkt 2 alapunkt 289 järgi on Peeda jõgi ja Idaoja esitatud Natura aladeks.
4. **Euroopa eluslooduse ja looduslike elupaikade kaitse konventsioon (1979)**, millele kõige sagedamini viidatakse kui Berni konventsioonile, võeti vastu 1979. aastal. Eesti liitus sellega 31. augustil 1992. Konventsiooni põhiline eesmärk on kaitsta looduslikku floorat ja faunat nende looduslikes elupaikades ja kasvukohtades, eriti ohustatud ja kahjustatavaid liike ning ohustatud looduslikke elupaikaid.

Kohaliku tähtsusega strateegiad ja arengukavad, millega hoiualal tegevusi planeerides tuleb arvestada:

1. Kambja valla arengukava 2007–2018 (2007)
2. Kambja valla üldplaneering (2007)

1.2 KAITSE-EESMÄRK

Hoiuala moodustamise eesmärk on Euroopa nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) – kaitse. Nimetatud elupaigatüüp hõlmab looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud jõe- ning ojalõike.

1.3 KEHTIV KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb Eesti Vabariigis kehtivast seadusandlusest. Otseselt hoiulaga seotud piirangud on kehtestatud vaid looduskaitseadusega. Hoiuala on elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Looduskaitseaduse § 14 lõige 1 järgi ei või hoiualal ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitusluba.
- 8) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Looduskaitseaduse § 33 lõige 1 järgi peab hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;
- 6) puude raiumine puisniiduilmelisel alal;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

Lisaks kehtivad kehtivad mitmed nõuded, mis ei ole otseselt seotud kaitsealuse objektiga (hoiulaga):

Looduskaitseaduse § 37 lõige 1 punkt 2 kohaselt kehtib Peeda jõe ja Idaoja kaldail 100 meetri ulatuses **kalda piiranguvöönd**, kus kehtivad mitmed majandustegevuse piirangud. Keelatud on:

- 1) reoveesette laotamine;
- 2) matmispaiga rajamine;
- 3) jäätmete töötlemiseks või ladustamiseks määratud ehitise rajamine ja laiendamine, välja arvatud sadamas;
- 4) maavara kaevandamine;

5) mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud tiheasustuselal haljasala hooldustööde tegemiseks, kutselise või harrastusliku kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandustöödeks ja põllumajandustöödeks.

Looduskaitseaduse § 38 lõige 1 punkt 4 kohaselt kehtib **ehituskeeluvöönd** 50 meetri ulatuses (metsamaal 100 m ulatuses), kus on keelatud uute hoonete või rajatiste ehitamine. Ehituskeelul on hulk erandeid, sh näiteks ka sillad, lautrid ja paadisillad Keskkonnaameti loal.

Veeseaduse § 29 järgi kehtib Peeda jõel ja Idaojal 10 meetri ulatuses **veekaitsevöönd**, kus on keelatud:

- 1) maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine;
- 2) puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta, välja arvatud raie maaparandussüsteemi eesvoolul maaparandushoiutööde tegemisel;
- 3) majandustegevus, välja arvatud veest väljauhutud taimestiku eemaldamine heina niitmine ja roo lõikamine;
- 4) väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine. Lubatud on taimekaitsevahendi kasutamine taimehaiguste korral ja kahjurite puhanguliste kollete likvideerimisel Keskkonnaameti igakordsel loal.

Veeseaduse § 29 lõige 2 punkt 2 järgi on Peeda jõel ja Idaojal **kallasraja** laius 4 meetrit, mida mööda peab saama veekogu ääres vabalt ja takistamatult liikuda.

Hoiualal (samuti väljaspool seda) kehtib nõue, et loa taotlemisel tegevusele, millega eeldatavalt kaasneb oluline keskkonnamõju hoiualale, on kohustuslik korraldada kavandatud tegevuse **keskkonnamõju hindamine** (KMH). Eeldatava olulise keskkonnamõjuga tegevused ja tegevusvaldkonnad on loetletud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses (§ 6 lõiked 1 ja 2). Kui kavandatav tegevus võib eeldatavalt oluliselt mõjutada hoiualal kaitstavaid loodusväärtusi, tuleb KMH protsessi kaasata hoiuala valitseja. Hoiuala valitsejaga tuleb kooskõlastada järgmised dokumendid: 1) KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu, 2) keskkonnamõju hindamise aruanne, 3) aruande heakskiitmise otsus ja esitatud keskkonnanõuded.

Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse kuuluvas hoiuala osas on nimetatud määruse § 1 alusel keelatud uute paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, ning veekogu loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine.

Kalapüügieeskirja § 33 lõige 1 punkt 5 järgi on Peeda jões (Suure-Kambja paisjärvest kuni suubumiseni Porijõkke) keelatud püük lihtkäsiõngega, käsiõngega, põhjaõngega, allveepüügivahenditega ja unnaga (püük on lubatud üksnes spinningu ja lendõngega, kasutades vaid kunstlikku sööta).

1.4 MAAKASUTUS JA -OMAND

Hoiualaga piirnevad kinnistud on toodud tabelis 1. Hoiualal on mitmetel kinnistutel olemasolevaid hooneid ehituskeeluvööndis, need on tabelis samuti märgitud. Henu ja Vana-Mosina kinnistutel paiknevad hooned lausa veekaitsevööndis, seejuures viimase kinnistu puhul on tegemist uue väikeehitise (rajatud tõenäoliselt 2006. a.), mille ehitamise seaduslikkust tuleks kontrollida.

Tabel 1. Hoiualaga piirnevad kinnistud (* – ehitisi on ka ehituskeeluvööndis).

Katastriüksuse nimi	KATASTRIÜKSUSE TUNNUS	Katastriüksusega piirnev hoiuala veekogu	Asukoht (kallas) hoiualaga piirneva veekogu ääres
Veski *	28203:006:0115	Peeda jõgi	Vasak ja parem
kinnistamata k/ü Pulli k-s *		Peeda jõgi	Vasak
Kase *	28203:006:0554	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Ojaverre	28203:006:0030	Peeda jõgi	Parem
Vedu	28203:006:0040	Peeda jõgi	Vasak
Vaarna	28203:006:0006	Peeda jõgi	Parem
Jaanuse *	28203:006:0050	Peeda jõgi	Vasak
Kalda *	28203:006:0060	Peeda jõgi	Parem
Kenderi *	28203:006:0157	Peeda jõgi	Vasak
Veskioja *	28203:006:0121	Peeda jõgi	Parem
Niinemaa	28203:006:0177	Peeda jõgi	Vasak
Jaani *	28203:006:0028	Peeda jõgi	Parem
Pillapalu	28203:006:0592	Peeda jõgi	Vasak
Alliku	28203:006:0110	Peeda jõgi	Parem
Toominga	28203:006:0618	Peeda jõgi	Vasak
Savi	28203:006:0120	Peeda jõgi	Parem
Oja *	28203:006:0510	Peeda jõgi	Parem
Leola *	28203:006:0100	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Asusepa *	28203:006:0130	Peeda jõgi	Parem
Tooma	28203:006:0572	Peeda jõgi	Parem
Metskonna *	28203:006:0069	Peeda jõgi	Vasak ja parem
EMÜ puhkebaas *	28203:006:4548	Peeda jõgi	Parem
Tallmeistri *	28203:005:0510	Peeda jõgi	Vasak
Ida *	28203:006:0558	Peeda jõgi, Idaoja	Parem (Peeda j.), vasak ja parem (Idaoja)
Aukamäe	28203:005:0076	Peeda jõgi	Vasak
Veski *	28203:005:0521	Peeda jõgi	Parem
Laigi	28203:005:0007	Peeda jõgi	Parem
Alliku	28203:005:0061	Peeda jõgi	Vasak
Hurda	28203:005:0063	Peeda jõgi	Vasak
Parve	28203:005:0128	Peeda jõgi	Parem
Nõlvaku	28203:005:0054	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Hurda	28203:005:0064	Peeda jõgi	Vasak
Toominga	28203:005:0129	Peeda jõgi	Parem
Oja	28203:005:0127	Peeda jõgi	Parem
Allika	28203:005:0062	Peeda jõgi	Vasak

Katastriüksuse nimi	KATASTRIÜKSUSE TUNNUS	Katastriüksusega piirnev hoiuala veekogu	Asukoht (kallas) hoiualaga piirneva veekogu ääres
Raja	28203:006:0262	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Kengu	28203:006:0589	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Allika	28203:005:0082	Peeda jõgi	Vasak
Jõe	28203:005:0080	Peeda jõgi	Vasak
Paju/Suure-Kambja küla	28203:006:0056	Peeda jõgi	Parem
Soo	28203:005:0081	Peeda jõgi	Vasak
Hennu *	28203:005:0525	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Vana-Mosina *	28203:005:0547	Peeda jõgi	Vasak
Koppa	28203:005:0311	Peeda jõgi	Vasak
Jõekäär	28203:005:0010	Peeda jõgi	Vasak
Nuti	28203:006:0055	Peeda jõgi	Vasak
Nuti/Kaatsi küla	28203:006:0053	Peeda jõgi	Vasak ja parem
Kasesalu	28203:005:0157	Peeda jõgi	Vasak
Pajukäär	28203:005:0156	Peeda jõgi	Vasak
Tootsi	28203:005:0191	Peeda jõgi	Vasak
kinnistamata k/ü Mäekülas *		Peeda jõgi	Vasak
Tamme	28203:006:0165	Idaoja	Vasak ja parem
Kallaste	28203:006:0140	Idaoja	Vasak
Väike-Tamme	28203:006:0166	Idaoja	Parem
Kase	28203:006:0553	Idaoja	Parem
Sarapiku	28203:006:0123	Idaoja	Vasak
Puusepa *	28203:006:0390	Idaoja	Parem
Sarapuu	28203:006:0179	Idaoja	Vasak
Kati	28203:006:0560	Idaoja	Vasak
Teppani	28203:006:0540	Idaoja	Vasak ja parem
Tuusti	28203:006:0087	Idaoja	Vasak
Saia	28203:006:0542	Idaoja	Parem

1.5 LOODUSLIKUD TINGIMUSED

1.5.1 PEEDA JÕE ISELOOMUSTUS

Pikkus 19 km, valgala 100 km². On Emajõe keskjooksu parempoolse lisajõe Porijõe vasakpoolne lisajõgi, asudes Tartu maakonna lõunaosas. Peeda jõgi algab Pangodi külast ca 2,5 km lõunakagus ja suubub Porijõkke viimase keskjooksul Kambja–Rebase teest ca 40 m ülesvoolu.

Jõgi voolab peaaegu kogu pikkuses Otepää kõrgustiku põhjaosas (suudmealal Ugandi lavamaal), ülemjooksul kohati õgvendatud, mujal looduslikus käänulises sängis. Kaldad on enamasti puudega ääristatud. Peeda jõgi on Eesti valdavalt tasast pinnamoodi arvestades suure kaldega: langus on 73,7 m, lang keskmiselt 3,88 m/km, lõigul Idaoja suudmest (Suure-Kambjas) kuni Porijõeni (4,0 km) koguni 4,80 m/km. Iseäranis viimati mainitud väga kärestikulises jõeosas on säng kividerohke, vahelduva põhjareljeefiga ning ulatuslikult esineva kruusapõhjaga. Rohkesti leidub ka vettekukkunud või kobraste langetatud puid.

Peeda jõel asus enne II maailmasõda neli paisjärve, millest praeguseks on alles jäänud kaks: ülemjooksul Peeda ja alamjooksul Suure-Kambja külas (pindalad vastavalt 1,9 ja 2,5 ha). Eelkõige Suure-Kambja paisjärv on vähendanud oluliselt jõe looduslähedast seisundit.

1992. aasta veevaesel suvel oli jõgi Kambja–Maidla tee läheduses (Suure-Kambjas) väga vahelduva laiuse (2–8 m), sügavuse (0,1–0,8 m) ja voolukiirusega (0,05–0,5 m/s). Vooluhulk oli ligikaudu 80 l/s. Nii ülem- kui alamjooksul oli vesi jahedavõitu (16,7–17,2 °C) ja hapnikurikas.

Jõe vesi on 1992. aasta andmetel ülemjooksul eutroofne ja alamjooksul mesotroofne. Jõe ülemjooksul registreeriti nõrk fosforireostus.

1.5.2 IDAOJA ISELOOMUSTUS

Pikkus 11 km, valgala 48,8 km² On Peeda jõe suurim lisaoja, suubudes peajõkke paremalt kaldalt 4,0 km enne viimase suuet Porijõkke (Suure-Kambja paisust ca 190 m allavoolu). Oja algab Põlvamaalt Maaritsa külast ca 2,5 km lääneloode pool, valdavalt jääb aga Tartumaale. Sarnaselt Peeda jõega on ka Idaoja suure langusega (keskmiselt 5,3 m/km), valdavalt loodusliku sängi ja puudega ääristatud kallastega ning kohati ka kividerohke. Paisjärvi ojal ei ole.

1992. aasta veevaesel suvel oli Idaoja Maaritsa ojaga ühinemiskohast (3,8 km suudmest) allavoolu vahelduva laiuse (1,5–6 m) ja sügavuse (0,1–0,7 m) ning väga väikese voolukiiruse (0,05 m/s) ja -hulgaga (ligikaudu 5 l/s). Vesi oli üsna jahe (16,7 °C) ja hapnikurikas.

Oja vesi oli 1992. aasta andmetel eutroofne. Ojas registreeriti mõõdukas fosforireostus.

Hoiuala koosseisu jääb Idaoja kõige väärtuslikum osa – lõik Saia maaüksuse truubist kuni suubumiseni Peeda jõkke (ca 2 km). Lõiku pole hüdroloogiliselt uuritud (2003. a. tehti vaid üks ihtüoloogiline katsepüük), kuid korduvate visuaalsete hinnangute kohaselt on see elustiku jaoks piisavalt veerikas ka põuaperioodidel.

Idaojaga ühinemiskohas suureneb Peeda jõe veerikkus ligikaudu kahekordselt. Ühtlasi langeb sealt allavoolu suviti oluliselt ka veetemperatuur, kuna lisaojas on vesi märgatavalt külmem kui peajões (viimase vett soojendab oluliselt Suure-Kambja paisjärv).

1.6 ELUSTIK

Peeda jõge ja Idaoja, sealhulgas ka nende elustikku, uuriti komplekselt esimest korda 1992. aasta suvel (10.07.), mil mainitud jõel ja ojal tehti välitöid tollaegse Zooloogia ja Botaanika Instituudi jõgede bioloogia uurimiserühma poolt bioloogiadoktor Arvi Järvekülje juhtimisel. Tänapäeval on see ka ainus nende veekogude kompleksuuring. Ainult kalastikku uuriti Peeda jõel 1998. ja 2003. aastal ning Idaojal 2003. aastal.

1992. aastal tehtud uuringute kohaselt oli Peeda jõe suurtaimestik esmajoones kehvade valgustingimuste (kinniste kallaste) tõttu väga vaene. Fütoplanktonit ei uuritud, mikrofüto bentose biomass ja bakteriplanktoni arvukus oli keskmine. Koliindeksi alusel fekaalset reostust ei täheldatud.

Põhjaloostiku biomass oli võrdlemisi kõrge, kusjuures liigirikkus ja isendirohkus erinesid jõe eri osades oluliselt. Alamjooksul (Suure-Kambja paisust allavoolu) leiti 1992. aastal 42 taksonit. Nii arvukuselt kui ka biomassilt domineeris kirpvähiline *Gammarus pulex*, kes on bentostoidulistele kaladele üks tähtsamaid toiduobjekte.

Jõevähki (*Astacus astacus*) esines vähesel hulgal jõe ülemjooksul, alamjooksul teda ei leitud.

Kolme ihtüoloogilise uuringuga (1992, 1998 ja 2003) kokku on Peeda jões kindlaks tehtud järgmised kalaliigid: jõeforell (*Salmo trutta trutta morpha fario*), haug (*Esox lucius*), särg (*Rutilus rutilus rutilus*), lepamaim (*Phoxinus phoxinus phoxinus*), trulling (*Nemacheilus barbatulus barbatulus*), luts (*Lota lota lota*), ahven (*Perca fluviatilis*), teib (*Leuciscus leuciscus*) ja säinas (*Leuciscus idus idus*). Neist kaks viimast esinevad vaid keskmisest suurema veehulgaga korral, ülejäänud on püsiasukad. Sõõrsuudest esineb ojasilm (*Lampetra planeri*). Jõeforell jões varem puudus, ta asustati aastatel 1992–1994 (kuus asustamist kokku 219 valdavalt suguküpse isendiga) ning 2000. ja 2002. aastal asustati mõlemal korral 500 kahesuvist noorkala.

1992. aastal tehtud uuringutega Idaojas soontaimi ja suurvetikaid tihedast kaldavõsast tingitud valgusepuuduse tõttu ei leitud. Fütoplanktonit ei uuritud, mikrofüto bentose biomass ja bakteriplanktoni arvukus oli kõrge. Koliindeksi alusel täheldati ojas võimalikku fekaalset reostust.

Põhjaloostik oli mõõdukalt mitmekesine (32 taksonit), keskmiselt isendirohke ja alla keskmise biomassiga. Selgelt domineeriv takson puudus.

Jõevähki Idaojas ei leitud.

Kahe ihtüoloogilise uuringuga (1992 ja 2003) kokku on Idaojas kindlaks tehtud järgmised kalaliigid: jõeforell, lepamaim, särg ja trulling. Sõõrsuudest esineb ojasilm. Jõeforell on Idaoja levinud Peeda jõest.

1.7 HUVIGRUPID

Maaomanikud ja kohalikud elanikud

Hoiualaga on seotud maaomanikud, kelle maavaldus piirneb vahetult jõega. Maaomanikud on huvitatud privaatsusest, majandustegevusest ja ettevõtlusest ning mõnel juhul uute paisjärvede rajamisest. Samas peavad nad võimaldama kallasraja läbimist (praegu võimaldatud), tagama vee reostamise ja kallaste kahjustamise vältimise. Kohalikud elanikud on ka huvitatud olemasolevate paisjärvede säilimisest puhkekohana.

Puhkajad, sh harrastuskalastajad

Puhkajad on huvitatud puhkerajatiste olemasolust ja loodusväärtustest. Harrastuskalastajad on huvitatud loodusväärtuste, eriti kalavarude, säilimisest ja mitte liiga kõrgest külastatavusest. Puhkerajatistest on olemas puhkekoht Suure-Kambja paisjärve kaldal, seda haldab kohalik omavalitsus. Täiendavaid puhkekohti ei ole vaja rajada.

Kambja vallavalitsus

Kohaliku omavalitsuse huvid on kajastatud valla arengukavas ja üldplaneeringus, kus hoiualaga seotud spetsiifilisi huvisid mainitud ei ole. Hoiualaga seonduvalt mingit kahjulikku mõju ette näha ei ole, pigem on ka kohalik omavalitsus huvitatud veekogude seisundi parandamisest.

2 KAITSEVÄÄRTUSED

2.1 JÕGI JA OJA KUI MAASTIKUELEMENDID

Hoiuala piires voolavad Peeda jõgi ja Idaoja looduslikus sängis, on suure langusega ja kividerohked, omades sellega arvestatavat väärtust maastikuelementidena. Seejuures väärib erilist esiletõstmist Peeda jõgi Suure-Kambjast allavoolu.

2.2 ELUPAIGAD: MAGEVEEKOGUD – JÕED JA OJAD (3260)

See elupaigatüüp hõlmab Eestis jõgede ja ojade neid lõike, mis on püsinud looduslikus või looduslähedases seisundis. Enamasti pakuvad sellised vooluveekogud mitmekesiseid elupaiku, mida asustab liigirikas ja väärtuslik elustik. Elupaiga tunnustaimedest esinevad Peeda jõe–Idaoja hoiualal harilik jõgiputk (*Sium latifolium*), allikmailane (*Veronica anagallis-aquatica*), liht-jõgitakjas (*Sparganium emersum*), kallas-tõmpkaanik (*Amblystegium riparium*) ja harilik vesisammal (*Fontinalis antipyretica*). Tunnusloomadest esinevad saarmas (*Lutra lutra*), jõeforell, teib, ojasilm, jõe-kirpvähk (*Gammarus pulex*), ühepäevikulised, ehmeistiivalised ja kevikulised. Arvestades hoiuala tunnusliikide rohkust, looduslikku voolusängi, vee head kvaliteeti ning tähtsust jõforelli ja ojasilmu elupaigana, ongi Peeda jõgi ja Idaoja valitud Natura 2000 võrgustiku alaks.

2.3 IMETAJAD, LINNUD, KAHEPAIKSED JA SELGROOTUD

Hoiualal on nähtavad kopra (*Castor fiber*; Eestis erandina Loodusdirektiivi V lisa) ja saarma (*Lutra lutra*; III kaitsekategooria, Loodusdirektiivi II ja IV lisa) tegutsemisjäljed. Hoiualal ja selle naabruses on korduvalt nähtud lendamas jäälindu (*Alcedo atthis*; II kaitsekategooria, Linnudirektiivi I lisa). Vajalik oleks uurida, kas ta hoiualal ka pesitseb. Peeda jõe kaldal on kohatud rohukonna (*Rana temporaria*; III kaitsekategooria, Loodusdirektiivi II lisa). Andmed hoiualal esinevate kaitseväärtusega selgrootute kohta puuduvad, vajalik oleks täiendav uurimine.

2.4 KALAD

Peeda jões ja Idojas elutseb sõõrsuude hulka kuuluv ojasilm (Loodusdirektiivi II ja IV lisa, Eestis erandina kaitsealasid ei looda). Harrastuskalanduslikult eriti väärtuslikuks muudab hoiuala jõforelli kui vähemõjustatud elukeskkonna indikaatori ja Eesti punases raamatus tähelepanu vajava liigi (IV kategooria) olemasolu. Asustamise tulemusena Peeda jões välja kujunenud forelliasurkond jaguneb kaheks teineteisest isoleeritud osaks, millest üks jääb Suure-Kambja paisust üles-, teine allavoolu. Esimene on

põuaperioodidel esineva äärmise veevaesuse tõttu piiratud leviku ja arvukusega, teine aga on tänu ldaojast lisanduvale täiendavale veehulgale, headele kudemistingimustele ning otseühendusele veelgi veerikkama Porijõega end edukalt taastotev ja arvukas. Seejuures on ihtüoloogide hinnangul **Peeda jõgi Suure-Kambja paisust suudmeni üks parimad jõeforelli sigimis- ja noorkalade kasvualasid Eestis**: 4-kilomeetrisel lõigul on sobivad tingimused ca 200-le kudepesale. Kuna Porijõel on oluline roll eelkõige suuremate forellide turgutusalana (kudemistingimused jões puuduvad), tuleb tagada ka selle (hoiualasse mitte kuuluva) veekogu soodsa seisundi säilimine.

3 KAITSEKORRALDUSE EESMÄRGID, KAITSEVÄÄRTUSI OHUSTAVAD TEGURID JA VAJALIKUD TEGEVUSED

3.1 KAITSEKORRALDUSE EESMÄRGID

- 1) Peeda jõe ja Idaoja säilitamine looduslikus seisundis hoiuala piires, elupaiga 3260 kaitse;
- 2) hoiuala elustiku säilitamine ja kaitsealuste liikide soodsa seisundi tagamine.

3.2 KAITSEVÄÄRTUSI OHUSTAVAD TEGURID

3.2.1 OLEMASOLEVAD OHUTEGURID

Paisjärved

Paisjärved avaldavad vooluveekogude (eriti kiirevooluliste) elustikule negatiivset mõju, killustades jõe või oja üksteisest isoleeritud lõikudeks ja muutes neis tugevasti elutingimusi. Paisust ülesvoolu kaovad mitmetele liikidele elu- ja sigimispakadeks vajalikud kärestikud, allavoolu aga halveneb veekvaliteet (vetikate perioodilised massilised vohamised) ning suviti võib veetemperatuur tõusta ohtlikult kõrgele (üle 20 °C). Hoiualal puudutab probleem Peeda jõge, millel asuvad ülevoolupaisudega Peeda ja Suure-Kambja paisjärved (lisa 3), kusjuures viimasel on rändetõkkena ja veetemperatuuri tõstjana iseäranis halb mõju elustikule (eriti nõudlikule jõeforellile).

Koprapaisud

Koprapaisud avaldavad vooluveekogu ökosüsteemile negatiivset mõju. Esiteks on nad mitmetele liikidele (peamiselt kaladele) rändetõkketeks ja teiseks võivad ära rikkuda sobivad kudealad neil vett paisutades. Probleem seostub eriti teravalt jõeforelliga, kes vajab vaba liikumise võimalust eelkõige sügisel kudealadele siirdumisel, ning sigimiseks madalaid kiirevoolulisi kruusapõhjaga kohti. Kui viimased jäävad paisutusalasse, muutuvad nad kudemispaikadena sobimatuteks. Hoiualal on kopra arvukus üsna kõrge ja nimetatud probleem aktuaalne.

Ebaseaduslik kalapüük

Kalavarudele mõjub laastavalt eelkõige röövpüük elektriga. Iseäranis suur on kahju väikeste ja seega hästi läbipüütavate vooluveekogude puhul, nagu ka Idaoja ja Peeda jõgi kui hoiuala veekogud, ning Porijõgi, kus ka veevaesel ajal on suhteliselt head tingimused suurematele forellidele. Elektriröövpüügi juhtusid on mitmel korral fikseeritud Porijõel, mis aeglase voolu, piisava sügavuse ning väheste takistuste (kivid, puud) tõttu võimaldab mugavalt liikuda püüdjate ja varustuse transpordiks vajaliku kummipaadiga. Praeguseks ongi forellipopulatsioon neis kolmes veekogus madalseisus, vajades taastumiseks aega ja head järelevalvet.

Forellide arvukusele mõjub negatiivselt ka püük mitmete harrastuslike kalapüügivahenditega, mille puhul tulevad otsa valdavalt aplad alamõõdulised kalad, süües konksu sügavalt sisse ja muutes nende elusalt tagasilaskmise võimatuks. Sellise olukorra vältimiseks on kalapüügieeskirjaga Peeda jõel Suure-Kambja paisust suudmeni püük keelatud lihtkäsiõngega, käsiõngega, põhjaõngega, allveepüügivahenditega ja unnaga (püük on lubatud üksnes spinningu ja lendõngega, kasutades vaid kunstlikku sööta). Mujal hoiualal on lubatud kõik harrastuslikud kalapüügivahendid.

3.2.2 POTENTSIAALSED OHUTEGURID

Olemasolevate paisjärvedega seostuvad ohud

Paisjärvedega seostub potentsiaalne oht veetaseme järsuks alandamiseks ning tõstmiseks, mille tagajärjel esimesel juhul tekib voolusäangi lõhkuv ja elustikule kahjulikult mõjuv tulvavesi, teisel juhul aga jääb paisualune jõeosa väga vähese veega või koguni kuivaks. Iseäranis kahjulik elustikule, eriti kaladele, on viimati nimetatud olukord. Peeda jõel praegu olemasolevad paisjärved (Peeda ja Suure-Kambja) on rajatud maastiku kaunistamise ja puhkevõimaluste loomise eesmärgil. Elektrienergiat nende baasil ei toodeta (suvised äärmise veevaesuse tingimustes ei ole see tasuv), seega ei saa kirjeldatud negatiivne mõju olla regulaarne ja sagedane. Kuid ka harva esinevalt võivad sel olla soovimatud tagajärjed nii jõele kui selle elustikule.

Paisjärvede täieliku allalaskmise (näiteks paisu remontimiseks) või paisu purunemise korral pääsevad pärivoolu paisu taha aastatega kogunenud rohked setted, mille tagajärjel võib pikaks ajaks kaduda veekogu elupaigaline mitmekesisus ning tunduvat halveneda eelkõige nõudlike liikide (näiteks jõeforelli) elu- ja sigimistingimused. Paisu allalaskmise vajaduse korral tuleb tööde teostamise nõuded seada nii, et kahjulik mõju oleks minimaalne ja uuesti täitmisel tuleb vältida veevoolu täielikku sulgemist.

Uute paisude rajamine

Praegu on olemas põhimõtteline võimalus rajada Peeda jõele paisjärvi hoiualal Suure-Kambja paisust ülesvoolu ja hoiualast väljaspool (ülesvoolu jääval lõigul), kus see tegevus pole otseselt keelatud. Hoiuala piires tuleb uute paisude rajamine ja vanade taastamine keelata. Kuid kaitstavate alade, iseäranis Natura 2000 võrgustikku kuuluvate alade puhul tuleb alati arvestada ka võimalike negatiivsete mõjudega väljastpoolt ala. Uued paisjärved ülemjooksul tõstaksid suviti täiendavalt veetemperatuuri ka allavoolu jäävas kaitsealuses jõelõiguses, suurendades ühtlasi ohtu sinna suure koguse setete kandumiseks. Probleem on seda teravam, et ka praeguses olukorras tõuseb Peeda jões põuastel suvedel veetemperatuur Suure-Kambja paisust allavoolu forellide jaoks kriitilise piirini (kuni 22 °C). Konkreetselt ja aktuaalselt seostub küsimus Veski maaüksusega, mille omanik on avaldanud soovi taastada maavalduses varem asunud paisjärv (lisa 3), mis jäi praegusest hoiualast väljapoole ülesvoolu (paisukoht langeb kokku hoiuala alguspunkiga). Seetõttu on kunagise paisjärve taastamine mõeldav vaid sel juhul, kui ehitatakse veetemperatuuri oluliselt mitte tõstev altvoolupais. Paisjärve baasil elektrienergia tootmine on aktsepteeritav üksnes siis, kui tagatakse järve püsiv veetase (s.t et ei toimu selle regulaarset alandamist ja tõstmist, mis mõjub negatiivselt elustikule). Veski maaüksusest ülesvoolu ei tohi hoiuala soodsa seisundi säilitamise huvides enam ühegi paisjärve rajamist lubada.

Reostamine

Praktika on näidanud, et aeg-ajalt kannatab elustik mingis veekogus reostuse tõttu. Reostus saab vette kanduda kas haju- või punktreostusallikatest. Hajureostus võib pärineda eeskätt põllumajandusmaadelt (mineraalväetised, sõnnik, taimekaitsemürgid), selle vältimiseks on vajalik veekaitsevööndis rakendatud piirangute järgimine. Olemasolevatest punktreostusallikatest võib Peeda jõe ja Idaoja kallastel mainida vaid majapidamisi. Ka edaspidi ei ole plaanis piirkonda ehitada potentsiaalselt reostust tekitada võivaid ettevõtteid.

Maaparandus- ja vetevõrgu ümberkujundustööd

Maaparanduse ja vetevõrgu ümberkujundamisega suureneb märgatavalt setete kandumine veekogudesse, mis paratamatult vähendab nende elupaigalist väärtust. Peeda jõe–Idaoja hoiuala piires arvestatavat maaparandust tehtud pole, küll on aga rajatud väike kuivendussüsteem Peeda jõe ülemjooksu piirkonda ning ka jõgi ise on seal ligikaudu kahe kilomeetri ulatuses kanaliseeritud. Kui kunagi edaspidi tekib põhjendatud vajadus maaparandusobjekti rekonstrueerida, tuleb tööde käigus rangelt järgida looduskaitseõudeid.

Vetevõrku pole ei Peeda jõe ega Idaoja valgalal ümber kujundatud ja ka edaspidi ei tohiks seda teha.

Raied kallastel ja kallaste kahjustamine

Lageraied vooluveekogude kallastel võivad kaasa tuua kallaste erosiooni jm. viisil kallaste kahjustumist, mis võib põhjustada setete kandumist vette ja reostumist, lisaks ka hävitada jõega seotud loomade elupaiku. Samuti põhjustab lageraie valgusolude liigset paranemist ja võib seega soodustada veekogu kinnikasvamist. Samas oleks kohati vajalik vooluveekogu sängi kukkunud puude osaline eemaldamine, juhul kui nende taha koguneb nii palju risu, et see võib takistada kalade liikumist. Veekaitsevööndis (10 m kaldast) on veeseadusega keelatud puu- ja põõsarinde raied ilma Keskkonnaameti nõusolekuta (välja arvatud maaparandustöödel). Hoiuala valitseja võiks lubada vettekukkunud puude eemaldamist ja harvendusraieid, kuid mitte lageraieid.

3.3 TEGEVUSED KAITSE-EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS JA KAITSEVÄÄRTUSTE SÄILIMISEKS

Järgnevalt on esitatud vajalikud tegevused Peeda jõe ja Idaoja ning nende elustiku kaitseks. Tegevuste järel on sulgudes kolmeastmeliselt ära toodud ka nende prioriteet, kusjuures I prioriteediklassi kuuluvad tegevused vajavad kõige suuremat tähelepanu ja kiiremat täitmist. Prioriteediklassi omistamisel tegevustele on arvesse võetud ohu aktuaalsust ja ohu reaalselt või potentsiaalset toimimist, potentsiaalsete ohtude puhul tagajärgede ulatuslikkust ning tegevuse teostatavust rahaliselt ja tehniliselt.

Hoiuala kaitseväärtuste säilitamiseks on vajalikud järgmised tegevused ja kaitsemeetmed:

- 1) tähistamine ja infotahvel (I);
- 2) uute paisude rajamise ja vanade taastamise keelamine (I);
- 3) maaparandus- ja vetevõrgu ümberkujundustööde keelamine (I);

- 4) valgalal paiknevate majapidamiste reoveepuhastussüsteemide kaardistamine, hindamine ja uute projekteerimine (I);
- 5) kontrolli intensiivistamine kalapüügi üle röövpüügi ohjeldamiseks (I);
- 6) veekaitsevööndi (10 m) olemasolu jälgimine jõe ja põllumajanduslikus kasutuses oleva maa vahel (I);
- 7) vee kvaliteedi ja põhjaloomastiku uuringute ning ihtüoloogiliste, sealhulgas jõevähi, kontrollpüükide perioodiline teostamine jõe ja loomastiku seisundi hindamiseks (I);
- 8) Veski maaüksuse paisjärve taastamisel altvoolupaisu ehitamine, teostades eelnevalt keskkonnamõjude hindamise; elektrienergia tootmisel tagada paisust alavoolu konstantne läbivool ning rajada kalapääs (I);
- 9) Suure-Kambja paisu konstruktsiooni muutmine selliselt, et osa vett läbiks paisu põhjalaskeava kaudu (alaneb suvine veetemperatuur) ning välistatud oleks veevoolu täieliku sulgemise võimalus (II);
- 10) lageraiete keelamine veekaitsevööndis (II);
- 11) paisjärvede perioodiline (ca 10-15 a. tagant) puhastamine nende hea ökoloogilise seisundi tagamiseks (liigse taimestiku ja paisude taha kogunenud setete eemaldamine), viies eelnevalt läbi keskkonnamõjude hindamise ja teostades töid nii, et setted ja reostus ei kanduks allavoolu ning paisjärve täitmisel ei peatataks veevoolu täielikult (II);
- 12) vajadusel koprapaisude lammutamine ja/või kopra arvukuse vähendamine (vastava info laekumisel) (II);
- 13) saarma arvukuse uuring ja selle mõju hindamine kaitstavatele väärtustele (I);
- 14) kalapääsude rajamine;
- 15) vajadusel vettekukkunud puude eemaldamine (vastava info laekumisel) (III).

Tabel 2. Peeda jõe–Idaoja hoiuala väärtused, neid ohustavad tegurid ja kaitsemeetmed

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Jõgi ja oja kui maastiku-elementid	Loodusliku seisundi säilitamine	Maaparandus ja vetevõrgu ümberkujundamine	Uute maaparandussüsteemide rajamise ja vetevõrgu ümberkujundamise keelamine Peeda jõe valgalal	Veekogude säilimine võimalikult looduslikus seisundis
		Uute paisjärvede rajamine	Uute paisjärvede rajamise ja vanade taastamise keelamine hoiualal	
Jõgi ja oja kui elupaigad	Soodsa seisundi säilitamine	Olemasolevad paisjärved	Suure-Kambja paisu ümberehitus	Vee temperatuuri alanemine
			Paisjärvede puhastamine	Elupaiga kvaliteedi säilimine
		Uute paisjärvede rajamine, vanade taastamine	Uute paisjärvede rajamise ja vanade taastamise keelamine hoiualal	Veekogude säilimine võimalikult looduslikus seisundis
			Veski mü paisjärve taastamisel hinnata keskkonnamõjud, ehitada altvoolupais ja tagada konstantne läbivool	
Jõesängi risustumine, liikumistõkked kaladele	Vettekukkunud puude eemaldamine	Paremad liikumisvõimalused kaladele		

Tabel 2. Peeda jõe–Idaoja hoiuala väärtused, neid ohustavad tegurid ja kaitsemeetmed

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
		Kallaste erosioon	Lageraiete keelamine lähemal kui 10 m kaldast, kallaste kahjustamise vältimine	Kallaste säilimine
		Reostamine	Majapidamiste reoveepuhastustite inventeerimine ja uute projekteerimine	Vee kvaliteedi säilimine või paranemine
			Veekaitsevööndi säilitamine	Teave vee kvaliteedist
		Vee kvaliteedi kontroll		
		Koprapaisud	Koprapaisude lammutamine ja/või kobraste arvukuse piiramine	Kobraste poolt tekitatav väiksem kahju
Maaparandus ja vetevõrgu ümberkujundamine	Uute maaparandussüsteemide rajamise ja vetevõrgu ümberkujundamise keelamine Peeda jõe valgalal	Veekogude säilimine looduslikus seisundis		
Elustik	Liigilise koosseisu säilitamine ning arvukuse säilitamine või suurendamine	Elupaikade hävimine või kvaliteedi halvenemine	Vt ülalpool	Vt ülalpool
		Ebaseaduslik kalapüük	Kontrolli tõhustamine	Kalade arvukuse säilimine või suurenemine
		Loomastiku seisundi ebaõige hinnang	Põhjaloostiku ja kalastiku uuringud	Teave loomastiku seisundist

4 TEGEVUSKAVA

4.1 TEGEVUSTE PLANEERIMINE

Edaspidi on kasutatud järgnevaid lühendeid: KOV – kohalik omavalitsus, KIK – Keskkonnainvesteeringute keskus, MTÜ – mittetulundusühing, RE – riigieelarve, KA - Keskkonnaamet.

4.1.1 TEADUSTÖÖD JA SEIRE

Vajalikud on perioodilised vee keemilised ja mikrobioloogilised analüüsid ning põhjaloomastiku ja kalastiku uuringud. Veeproovide analüüse peaks tegema igal aastal, põhjaloomastiku ja kalastiku uuringuid iga nelja-viie aasta tagant, vajadusel ka sagedamini, näiteks juhul, kui on märgatud suuri muutusi vee kvaliteedis ja/või loomastikus. Nende analüüside tulemused on ka aluseks kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamisel. Täiendavalt on vaja uurida jäälinnu võimalikku pesitsemist hoiualal, hinnata saarma arvukust ja võimalikku mõju kalastikule ning uurida hoiuala selgrootute faunat.

4.1.2 TÄHISTAMINE

Hoiuala on vaja tähistada. Vajalikud on viis tähist ja üks infotahvel. Tähised tuleks paigutada järgmistesse kohtadesse: Peeda jõel hoiuala algusesse, Tartu–Võru maantee ristumiskohta, Mäeküla silla juurde ja suubumiskohta Porijõkke, Idaojal hoiuala algusesse (lisa 3). Infotahvli võiks paigutada Suure-Kambja paisu juurde kui hoiuala kõige külastatavama koha lähedale.

4.1.3 KAITSE-EESMÄRKIDEGA SEOTUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TÖÖD

Reovete puhastussüsteemi projekteerimine

Majapidamistest pärineva reostuse vältimiseks tuleb kaardistada Peeda jõe valgalal olemasolevad reovee puhastussüsteemid ning toetada vajaminevate uute puhastussüsteemide projekteerimist ja ehitamist. Väikeasulates, kus seni puuduvad puhastusseadmed, võiks kasutada septiku ja imb- või filtriväljaku süsteemi, hajali asetsevates üksikutes majapidamistes tuleks ilmselt kasutada kogumismahuteid ja reovee äravedu.

Suure-Kambja paisu ümberehitus ja Veski paisu ehitus altvoolupaisuna

Suure-Kambja paisu konstruktsiooni tuleks muuta selliselt, et osa vett läbiks paisu põhjalaskeava kaudu, mille tulemusena alaneks suviti veetemperatuur ning oleks välistatud veevoolu täieliku sulgemise võimalus. Enne tuleb teostada keskkonnamõjude hindamine ja töö tuleks läbi viia projektipõhiselt. Enne

Veski maaüksuse paisjärve taastamist tuleb teostada keskkonnamõjude hindamine, lisaks tuleks toetada altvoolupaisu ehitamise täiendavaid kulusid võrreldes ülevoolupaisuga. Elektrienergia tootmisel on vaja tagada paisust alamal konstantne läbivool. Vajalik rajada ka kalapääs.

Paisjärvede puhastamine

Umbes 10-aastaste ajavahemike tagant on vajalik olemasolevate paisjärvede puhastamine nende hea ökoloogilise seisundi tagamiseks (paisude taha kogunenud setete eemaldamine), teostades töid nii, et setted ja reostus ei kanduks allavoolu ning paisjärve täitmisel ei peatataks veevoolu täielikult. Eelnevalt on vaja läbi viia keskkonnamõjude hindamine. Vastavaid töid tuleb teostada Suure-Kambja ja Peeda paisjärves.

Koprapaisude lammutamine

Koprapaisud, eriti kui neid on rohkesti, rikuvad kalade (eelkõige jõeforelli) elupaiku ja takistavad kudemis- ja toitumisrändeid. Seetõttu tuleks koprapaise igal aastal lammutada, eriti enne kudemisrännet. Seda tööd võiksid talgute korras läbi viia kalastajate ühingud, vabatahtlikud ja/või kohalikud elanikud. Finantseerimisega võiks vajadusel aidata Keskkonnaamet.

Kopra arvukuse piiramine

Kui kopra arvukus hoiualal on kasvanud nii suureks, et koprapaisude lammutamine muutub üleliia töömahukaks, tuleks pöörduda jahimeeste ühenduste poole ülesandega piirata seal kopra arvukust. Kopra optimaalse arvukuse määramisel saab lähtuda Tartumaa jahimaakorralduskavast 2004-2013.

Vooluveekogudesse kukkunud puude eemaldamine

Hoiualal on mitmes kohtades veekogudesse kukkunud puude hulk nii suur, et võib hakata takistama nii kalade kui inimeste liikumist (esimesel juhul siis, puude taha koguneb suuremas koguses veevoolu takistavat risu). Seetõttu võib tekkida vajadus vees olevatest puudest osa eemaldada. Kui seda on nõus tegema maaomanik, võiks hoiuala valitseja selleks loa anda. Kui aga on tegemist omanikuta või riigi maaga (kaks kinnistamata maaüksust ja riigimetsamaa, vt tabel 1), peaks töid korraldama kohalik omavalitsus näiteks talgutööna, finantseerimise osas võiks aidata Keskkonnaamet või KOV.

4.1.4 HOIUALA VALITSEMINE

Hoiuala valitseja on Keskkonnaamet. Kuna hoiuala valitsemisega seotud tööd moodustavad orgaanilise osa nimetatud asutuse tööst ega ole eriti suuremahulised, ei ole vaja nende finantseerimist planeerida. Hoiuala valitseja ei tohi lubada hoiualal uute paisude rajamist, vanade taastamist, valgalal uute maaparandussüsteemide rajamist ega muid vetevõrgu ümberkujundustöid, lageraieid 10 m kaugusel jõe kaldast ega kallaste kahjustamist. Tuleb jälgida veekaitse- ja ehituskeeluvööndist kinnipidamist.

Jrk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Tegevuse maksumus kokku
					Tuh.kroonides										
8	Suure-Kambja paisu ümberehitus jõe temperatuuri alandamiseks	Looduslikud liigid	KA, KOV	2			450								450
9	Paisjärvede puhastamine	Kooslused	KOV	2		700		500							1200
10	Koprapaisude lammutamine	Kooslused	KA, KOV	2	3	3	3	3	3						15
11	Vettekukunud puude eemaldamine	Kooslused	KA	3	3	3									6
Kavad, plaanid, eeskirjad															
12	Reoveepuhastuse projekti koostamine	Kavad, plaanid, eeskirjad	KOV	1	100										100
13	Kaitsekorralduskava uuendamine	Kavad, plaanid, eeskirjad	KA	1				5	5						10
Tähistamine															
14	Kaitsealuste objektide tähistamine	Tähistamine	RMK	1	2										2
Loodusõppe- ja puhkemajanduslikud tegevused															
15	Infotahvel	Infotahvlite rajamine/likvide erimine	KA, RMK	2	10										10
KOKKU					227	710	555	510	14						2014

4.1.5 JÄRELEVALVE

Järelevalvet teostab alal Keskkonnainspektiooni Lõuna regioon. Hoiualal, eriti aga sellest välja jääval Porijões, tuleks kindlasti tõhustada kontrolli kalapüügi üle (röövpüügi ohjeldamiseks). Seega tuleks planeerida täiendavaid reide kontrolli tõhustamiseks. Finantseerimine toimub riigieelarvest keskkonnainspektiooni üldise finantseerimise raames.

4.1.6 KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud kümneks aastaks, kuid eelarve ja ajakava planeerimine nii pika ajavahemiku jaoks ei ole mõistlik, see on koostatud aastani 2015. Seega tuleb 2015. aastal hinnata esimese perioodi tulemuslikkust ja uuendada kaitsekorralduskava, eelkõige koostada uus ajakava ja eelarve.

4.2 TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Üldised juhised:

1. Tulemuslikkuse hindamise käigus analüüsitakse saavutatud tulemust kavandatud tegevuse osas.
2. Ohustatud liikide kaitse eesmärgil tehtavate tegevuste tulemuslikkust saab hinnata kaitstavate liikide seisundi järgi (arvukuse muutused, sigimisedukus, elujõulise populatsiooni säilimine jne).
3. Seire ja uuringud peavad aitama hinnata, kas kaitsekorralduslikud võtted võimaldavad täita ala kaitse-eesmärke, milleks tuleb teostatavad kaitsetegevused registreerida.
4. Tulemuslikkuse hindamisel tuleb analüüsida, kas tegevus aitas kaasa kaitse-eesmärkide saavutamisele või mitte ja kui edukalt. Analüüs peab sisaldama hinnangut tehtud kulutuste ja saavutatud tulemuste suhtes.
5. Tulemuslikkuse hindamist tehakse iga kaitsekorraldusaasta lõpus.
6. Kogu kava analüüsitakse kaitsekorraldusperioodi lõpus, millest lähtudes koostatakse järgmiseks perioodiks uus kaitsekorralduskava.

Kaitsekorraldus Peeda jõe–Idaoja hoiualal loetakse tulemuslikuks siis, kui:

1. Vooluveekogud on endiselt looduslikus seisundis (vee füüsikalise-keemiliste näitajate järgi);
2. Vooluveekogude ökoloogiline seisund on paranenud. Vastavalt EL Vee Raamdirektiivile antakse elustiku komponentide alusel vooluvetele hinnang skaalas väga hea, hea, keskine, halb, väga halb;
3. Kaitseväärtusega kala- ja teiste loomaliikide (jõeforell, ojasilm, rohukonn, jäähind, saarmas) asurkonnad on säilinud või suurenenud;
4. Hoiuala on inimestele teada ja sellega seotud reeglitest peetakse kinni.

LISAD

Lisa 1. Nimekiri alal teostatud uuringutest ja inventuuridest

1. Kompleksuuring Peeda jõel ja Idaojal (1992; Zoologia ja Botaanika Instituudi (ZBI) jõgede bioloogia uurimisrühm).
2. Ihtüoloogiline uuring Peeda jõel (1998; Eesti Loodushoiu Keskus).
3. Peeda jõe sobivuse hindamine Natura 2000 jõena (2002; ZBI jõgede bioloogia uurimisrühm; Taani keskkonnaorganisatsioonide projekti „Implementation of the Natura 2000 Network in Estonia regarding Freshwater and Brackish Water Species and Habitats” alusel).
4. Ihtüoloogiline uuring Peeda jõel ja Idaojal (2003; Eesti Loodushoiu Keskus).

Lisa 2. Kasutatud materjalid

Eesti Vabariigi seadused. Riigi Teataja.

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest. – EÜT L 206, 22.07.1992, 7–50.

Järvekülg, A. (koostaja) 2001. Eesti jõed. TÜ Kirjastus, Tartu, 750 lk.

Kaitseala kaitsekorralduskava koostamise juhend (06.05.2001). http://eelis.ic.envir.ee/avalik/el_fil/kkkjuhend.rtf

Kambja valla arengukava aastateks 2004–2008. Kinnitatud Kambja Vallavolikogu määrusega: 30.10.2003. a. nr 18. Muudetud Kambja Vallavolikogu määrustega: 28.10.2004. a. nr 28 ja 15.12.2005. a. nr 8.

Kambja vallavalitsus, 2006. Kambja valla üldplaneering. Kambja–Tartu.

Maa-amet. <http://www.maaamet.ee> seisuga 30.04.2007.

Tambets, M., Järvekülg, R., Tambets, J. (koostajad) 2001. Ülevaade EL Loodusdirektiivi mage- ja riimvete elupaikadest ning taime- ja loomaliikidest Eestis. Eesti Loodushoiu Keskus, Tartu.

Tamre, R. (koostaja) 2006. Eesti järvede nimestik. Looduslikud ja tehiskärved. KKM ITK, Tallinn, 165 lk.

Lisa 3. Peeda jõe-Idaoja hoiuala kaart

